ڕێگەی پەنجە بۆ ئەو کاتە کە دەبێتە ئەستێرە لەنێوان ئەدەب و ئەفسانەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لە ڕۆمانی «ئاوێنەی ڕەش»ی ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی

ئەدەب و ئەفسانە لە ڕۆمانی «ئاوێنەی ڕەش»ی ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی دا چۆن یەک دەگرن بۆ دروستکردنی جیهانێکی سەیر کە تێیدا مرۆڤ و جن لە یەک نزیک دەبنەوە و سنوورەکان لاواز دەبن

(مەحمود عەزیز ئەنوەر لە ئەدەبیاتی عەرەبی)

ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی ڕۆمانی «ئاوێنەی ڕەش» لە ساڵی ٢٠٢١دا بڵاو کرایەوە و زۆر لە ڕەخنەگران وەک یەکێک لە گرنگترین ئەو ڕۆمانانە دەیبینن کە ئەدەبی عەرەبی ئەمڕۆ پێشکێشی دەکات. ڕۆمانەکە لە ٤١٢ لاپەڕە پێکهاتووە و لە ٦٧ بەشی کورت دابەش کراوە کە هەر یەکێکیان ناوێکی تایبەتی هەیە وەک «ئاوێنە» و «ڕێگە» و «ئەستێرە». ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی لە ساڵی ١٩٧٤دا لە شاری ئەلبەسرە لە دایک بووە و ماوەی ٢٠ ساڵە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دەژی و چەند جار خەڵاتی ڕۆمانی لە ئەدەبی عەرەبی وەرگرتووە. ئەم ڕۆمانە یەکەمجار لە بەیروت چاپ کرا و دوای ماوەیەکی کورت لە قاهیرە و دەمەشق چاپ کرایەوە و ئێستا وەرگێڕدراوە بۆ ١٤ زمان.

بیرۆکەی سەرەکی ڕۆمانەکە دەربارەی پەیوەندی نێوان مرۆڤ و جن لە شارێکی بچووکی باشووری عێراقدا لە ساڵانی ٢٠٠٣ی دوای زایینی ڕوودەدات، کاتێک شەڕ و گۆڕانکاری سیاسی و کۆمەڵایەتی زۆر لە خەڵکی ناچار دەکات کە ژیانی ڕۆژانە بگۆڕن. ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی ئەم بیرۆکەیە بە شێوەیەکی سەیر و سەرنجڕاکێش دەخاتە ڕوو، چونکە جن لە ڕۆمانەکەدا تەنها وەک ترس یان خورافە نەهاتووە، بەڵکو وەک هاوڕێ و دراوسێ و دوژمنێکی ڕاستەقینە هاتووە کە مرۆڤ ناچار دەبێت لەگەڵیاندا بژێت و بیر لە چارەسەر بکاتەوە.

ڕۆمانەکە لە سێ ئاستی جیاواز پێکهاتووە کە لە یەکتری نزیکن و بە شێوەیەکی ئاڵۆز لە یەکتری گرێ دراون. ئاستی یەکەم باسی ژیانی ڕۆژانەی مرۆڤێکی تەمەن ٤٥ ساڵە دەکات کە ناوی «عەلی ئەلنەجار»ە و کارگەرێکی کۆنە لە شارەکەدا. ئاستی دووەم باسی ئەو کچە جنەیە دەکات کە ناوی «زەهرە»یە و لە ئاوێنەی ڕەشدا دەژی و هەوڵ دەدات بگەڕێتەوە بۆ جیهانی خۆی. ئاستی سێیەم باسی ئەو شەڕە ڕاستەقینانە دەکات کە لە ساڵی ٢٠٠٣ی دوای زایینی لە شارەکەدا ڕوودەدەن و کاریگەری لەسەر هەر دوو لایەنەکە دەبێت.

ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی زۆر بە وردی کار لەسەر ئەوە دەکات کە چۆن ئەو دوو جیهانە لە یەکتری نزیک دەبنەوە بەبێ ئەوەی هەر یەکێکیان بە تەواوی لە ناسنامەی خۆی بچێت. جن لە ڕۆمانەکەدا وەک ئاوێنەیەک کار دەکات کە تێیدا مرۆڤ دەتوانێت ببینێت کە چۆن دەبێت ئەگەر هەڵەکانی ڕابردووی خۆی ببینێتەوە و بیر لە چارەسەر بکاتەوە. ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی ئەم بیرۆکەیە بە شێوەیەکی سەیر و سەرنجڕاکێش بەکار دێنێت بەبێ ئەوەی ببێتە وەرزێکی ئایینی یان فەلسەفی ڕاستەوخۆ.

زەهرە وەک کچێکی تەمەن ٢٤ ساڵە دەردەکەوێت کە لە ئاوێنەی ڕەشدا دەژی و هەوڵ دەدات بگەڕێتەوە بۆ جیهانی خۆی. ئەو کچە جنەیە لە ڕووی جەستەیی و دەروونییەوە لە مرۆڤەکان جیاوازە، بەڵام ئەو جیاوازییە وا دەکات کە زۆر جار ببێتە ئامانجی گاڵتەجاڕی و ترس. ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی بە وردی باس لە چۆنیەتی ژیانی ئەو کچە دەکات لە نێوان دوو جیهاندا، کە هەر یەکێکیان یاسای تایبەتی خۆی هەیە و ناتوانێت لە یەکتری بچێت.

عەلی ئەلنەجار کەسێکی تەمەن ٤٥ ساڵە کە لە شارەکەدا کارگەرێکی کۆنە و هەموو ژیانی لە ئاوێنەی ڕەشدا بووە. ئەو کەسە ژنێکی هەیە بە ناوی «سەلمە» و دوو کوڕی هەیە کە هەر دووکیان لە دەرەوەی شارەکە کار دەکەن. ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی زۆر بە وردی باس لە ژیانی ڕۆژانەی عەلی دەکات، لە کاتی چێشتلێنان و لە کاتی چاوەڕێکردنی کوڕەکانی و لە کاتی بیرکردنەوە لە ڕابردووی خۆی. ئەو بەشانە زۆر کورتن و زۆر ساکارن، بەڵام کاریگەرییەکی قووڵیان هەیە لەسەر خوێندەوەکە.

ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی زۆر بە وردی باس لە ئاوێنەی ڕەش دەکات وەک شوێنێکی سەیر کە کاتەکان تێیدا جیاوازە و ڕووداوەکان وەک خۆیان ناڕۆن. ئاوێنەکە دەتوانێت ببێتە دەروازە بۆ جیهانێکی تر یان بۆ یادەوەرییەکی ڕابردوو. ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی ئەم بیرۆکەیە بە شێوەیەکی سەیر بەکار دێنێت بەبێ ئەوەی ببێتە فانتازیایەکی زۆر ئاڵۆز. ئەو ئاوێنە وەک شوێنێکی ئاسایی دەردەکەوێت لە سەرەتادا، بەڵام بە درێژایی ڕۆمانەکە وردە وردە گۆڕانکاری تێدا دروست دەبێت.

ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی زۆر بە وردی باس لە ڕەگەزی جن دەکات وەک کۆمەڵگەیەکی ئاڵۆز کە یاسای تایبەتی خۆی هەیە و ناتوانێت بە تەواوی لە مرۆڤەکان جیا بکرێتەوە. ئەو جنانە لە ڕووی جەستەیی و دەروونییەوە لە مرۆڤەکان جیاوازن، بەڵام ئەو جیاوازییە وا دەکات کە زۆر جار ببێتە ئامانجی گاڵتەجاڕی و ترس. ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی ئەم بابەتە بە شێوەیەکی سەیر و سەرنجڕاکێش بەکار دێنێت بەبێ ئەوەی ببێتە وەرزێکی ئایینی یان فەلسەفی ڕاستەوخۆ.

ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی زۆر بە وردی باس لە شەڕە ڕاستەقینەکانی ساڵی ٢٠٠٣ی دوای زایینی دەکات کە کاریگەری لەسەر هەر دوو لایەنەکە دەبێت. ئەو شەڕە وا دەکات کە ژیانی ڕۆژانەی خەڵکی ناچار دەکات کە بگۆڕێت و هەوڵ بدات بژێت لە نێوان دوو جیهاندا. ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی ئەم بابەتە بە شێوەیەکی سەیر بەکار دێنێت بەبێ ئەوەی ببێتە وەرزێکی سیاسی ڕاستەوخۆ. ئەو شەڕە وەک پاڵنەرێک کار دەکات بۆ گۆڕانکاری لە ناخی کەسەکاندا.

ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی زۆر بە وردی باس لە پەیوەندی نێوان مرۆڤ و جن دەکات وەک پەیوەندییەکی ئاڵۆز کە یاسای تایبەتی خۆی هەیە و ناتوانێت بە تەواوی لە مرۆڤەکان جیا بکرێتەوە. ئەو پەیوەندییە وا دەکات کە زۆر جار ببێتە ئامانجی گاڵتەجاڕی و ترس. ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی ئەم بابەتە بە شێوەیەکی سەیر و سەرنجڕاکێش بەکار دێنێت بەبێ ئەوەی ببێتە وەرزێکی ئایینی یان فەلسەفی ڕاستەوخۆ.

ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی زۆر بە وردی باس لە ئاوێنەی ڕەش دەکات وەک شوێنێکی سەیر کە کاتەکان تێیدا جیاوازە و ڕووداوەکان وەک خۆیان ناڕۆن. ئاوێنەکە دەتوانێت ببێتە دەروازە بۆ جیهانێکی تر یان بۆ یادەوەرییەکی ڕابردوو. ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی ئەم بیرۆکەیە بە شێوەیەکی سەیر بەکار دێنێت بەبێ ئەوەی ببێتە فانتازیایەکی زۆر ئاڵۆز. ئەو ئاوێنە وەک شوێنێکی ئاسایی دەردەکەوێت لە سەرەتادا، بەڵام بە درێژایی ڕۆمانەکە وردە وردە گۆڕانکاری تێدا دروست دەبێت.

ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی زۆر بە وردی باس لە ڕەگەزی جن دەکات وەک کۆمەڵگەیەکی ئاڵۆز کە یاسای تایبەتی خۆی هەیە و ناتوانێت بە تەواوی لە مرۆڤەکان جیا بکرێتەوە. ئەو جنانە لە ڕووی جەستەیی و دەروونییەوە لە مرۆڤەکان جیاوازن، بەڵام ئەو جیاوازییە وا دەکات کە زۆر جار ببێتە ئامانجی گاڵتەجاڕی و ترس. ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی ئەم بابەتە بە شێوەیەکی سەیر و سەرنجڕاکێش بەکار دێنێت بەبێ ئەوەی ببێتە وەرزێکی ئایینی یان فەلسەفی ڕاستەوخۆ.

ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی زۆر بە وردی باس لە شەڕە ڕاستەقینەکانی ساڵی ٢٠٠٣ی دوای زایینی دەکات کە کاریگەری لەسەر هەر دوو لایەنەکە دەبێت. ئەو شەڕە وا دەکات کە ژیانی ڕۆژانەی خەڵکی ناچار دەکات کە بگۆڕێت و هەوڵ بدات بژێت لە نێوان دوو جیهاندا. ئەحمەد عەلی ئەلزەیدی ئەم بابەتە بە شێوەیەکی سەیر بەکار دێنێت بەبێ ئەوەی ببێتە وەرزێکی سیاسی ڕاستەوخۆ. ئەو شەڕە وەک پاڵنەرێک کار دەکات بۆ گۆڕانکاری لە ناخی کەسەکاندا